

POVIJESNA IZDANJA U 2003. GODINI

IVAN PEŠLIĆ

Gimnazija Ivana Zakmardija Dijankovečkoga

Milislava Demerca 8

HR - 48260 Križevci

Tijekom 2003. godine pojavio se veliki broj izdanih publikacija, članaka, prikaza i drugih objavljenih pisanih materijala koji se odnose na povijesnu znanost ili pak nastavu povijesti. U Katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice za 2003. godinu zabilježeno je čak 7957 naslova koji se odnose na povijest, od povijesti pojedinih poduzeća i mjesta do povijesti pojedinih grana umjetnosti. Početkom 2003. godine, nakon dužeg vremena pojavio se i časopis za nastavnike povijesti: *Povijest u nastavi*. Možemo se pohvaliti da je u časopisu prikazan i rad našega Povijesnog društva. Pojavilo se i nekoliko specijaliziranih izdavačkih kuća samo za izdanja s povijesnom tematikom kao što je *Srednja Europa*. Do sada su se u toj kući pojavila sljedeća izdanja:

— Jerzy Holzer: *Komunizam u Europi*. - Sažeta, pregledna i dobro napisana sinteza pojave komunizma u Europi od njegovih početaka u 19. stoljeću do propasti potkraj 20. stoljeća. Autor je analizirao događaje i povijesne procese koji su povezani s pojavom komunističke ideologije, preuzimanjem vlasti komunista u Rusiji i potom u drugim zemljama te međunarodnim kontekstom komunističkog pokreta.

— David S Painter: *Hladni rat. Povijest međunarodnih odnosa*. - Knjiga govori o temi koja je dominirala međunarodnom politikom u svijetu punih četrdeset pet godina. Autor je objasnio uzroke, tijek i kraj razdoblja Hladnog rata. Njegov pristup je svestran i objektivan. U knjizi se podrobno analiziraju međusobni odnosi SAD-a i Sovjetskog Saveza kao glavnih čimbenika Hladnog rata, kao i političke i gospodarske transformacije u zemljama Trećeg svijeta te niz drugih aspekata međunarodnih odnosa u svijetu u drugoj polovici dvadesetog stoljeća.

— Halil Inalcik: *Osmansko carstvo. Klasično doba 1300.-1600.* - Ovo je jedno od najboljih povijesnih djela o prva tri stoljeća osmanske države. Autor opisuje najvažnije probleme osmanske povijesti: postanak i politički razvoj Carstva, društvene, gospodarske, kulturne i vjerske odnose, strukturu državnih institucija i brojne druge aspekte. Ovu će knjigu rado uzeti u ruke i oni koji o Osmanskom Carstvu trebaju prve spoznaje, kao i oni koji se profesionalno bave povijesnim istraživanjima ili predaju povijest u školi.

— Michael Howard: *Rat u europskoj povijesti*. - Izvršna sinteza povijesti ratova u Europi od srednjeg vijeka do današnjih dana. Opsegom mala, ali sadržajno izuzetno bogata, nudi čitatelju novu sliku o toj zanimljivoj i za čovječanstvo nadasve važnoj temi. Howard ratove promatra u širem kontekstu političkih i društvenih i tehnoloških promjena, opisuje pojedine vrste ratova i objašnjava razloge zašto su tijekom povijesti mijenjali karakter.

— Mark Mazower: *Balkan. Kratka povijest*. - Knjiga popunjava prazninu koja postoji kod nas, i nedostatak vrijednih recentnih djela o povijesti jugoistočne Europe na hrvatskom jeziku. Mazower nam pokazuje kompleksnu sliku Balkana, drukčiju od uobičajnih stereotipnih predodžbi o zaostalom području koje naseljavaju divlji barbari i necivilizirani narodi.

— Tvrtko Jakovina: *Američki komunistički saveznik. Hrvati, Titova Jugoslavija i Sjedinjene Američke Države 1945.-1955.* - Opsežna knjiga o deset teških poratnih godina socijalističke Jugoslavije, o njezinu odnosu s jednom od najvećih svjetskih sila na početku razdoblja Hladnog rata, te o položaju i značenju Hrvatske u tim zbivanjima i procesima. U njoj se donose brojne nove pojedinosti budući da je autor proučio izvješća američkih diplomatskih službenika koja dosad nisu bila poznata široj javnosti. Kao u svim diplomatskim materijalima i u ovima ima niz pikanterija i zanimljivosti iz političkog života.

— Suzana Leček: *Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918-1941.* - Izvršna monografija o strukturi i svakodnevnom životu seljačke obitelji u okolini Zagreba, Prigorju i Hrvatskom zagorju u međuratnom razdoblju. Napisana je na temelju literature i razgovora sa brojnim kazivačima kao dizertacija na Filozofskom fakultetu u

Zagrebu. Zahvaljujući vrsnom stilu, lako se čita. Vrijednost joj povećavaju ilustracije od kojih se mnoge pojavljuju po prvi puta i dokumentirano govore o prošlosti hrvatskog sela.

Ova izdavačka kuća još je objavila: Damir Agičić: *Dragi Franta! Hrvatska korespodencija Františka Hlaváčka (1896.-1904.)*; Andrzej Paczkowski: *Pola stoljeća povijesti Poljske 1939.-1989.*; Neven Budak, Mario Strecha, Željko Krušelj: *Habsburzi i Hrvati*; Robert Stradling: *Nastava europske povijesti 20 stoljeća.* - Ovo je osobito značajan priručnik za nastavnike povijesti, metodičare i sve zainteresirane za nastavu povijesti.

Mi smo posebnu pažnju obratili i na izdanja koja se mogu pronaći u našoj Gradskoj knjižnici "Franjo Marković". Kompjuterizirani katalog sadrži popis od 68 publikacija objavljenih 2003. godine koje se, dijelom ili čitavim sadržajem, odnose na povijest.

— Konstantin Porfirogenet: *O upraljanju carstvom*, (prijevod Nikola Tomašić), "Dom i svijet", - knjiga koja je nezaobilazno štivo za poznavanje najranije hrvatske povijesti.

— Mladen Tomorad: *Egipat u Hrvatskoj.* - Od trenutka kada je Napoleon u sjeni piramida upozorio svoje vojnike na njih (piramide), Egipat je ušao u svijest Europe, a zatim i svijeta kao posebna uljudbena činjenica. Egipat, poznavati njegovu povijest, njegovu umjetnost, znakom je pripadnosti jednom zrelijem kulturnom krugu, jednom rafiniranom, civiliziranom i jednom zasebnom sustavu vrijednosti. Moglo bi se reći da u istraživanju Egipta i njegovih starina sudjeluju ponajprije kulturno i civilizacijski najrazvijenije zemlje. Hrvatskoj znanosti i kulturi služi na čast da se već u 19. stoljeću, makar skromno, uključila u ova istraživanja. Postupno se stvaraju prve zbirke egipatskih starina, pišu se prvi članci o čudesnoj civilizaciji na obalama Nila. Ova knjiga dragocjena je kronika tog hrvatskog istraživanja Egipta. Ona prati taj odnos na dvije temeljne razine - muzeološkoj i znanstveno-publicističkoj, što putem privatnih sakupljača, što putem istraživača na našem terenu na kojem je Egipat u rimsko doba bio također nazočan. Hrvatska posjeduje lijep i dragocjen fundus egipatskih starina od kojih prvo mjesto zauzima egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu, ali te starine krasi i muzeje u Splitu, Zadru i drugdje.

Turistički vodiči, koji nisu stručna literarura, ali nam mogu pružiti obilje zanimljivog materijala iz povijesti, izuzetno su brojni. Tako u našoj gradskoj knjižnici nalazimo sljedeća izdanja u 2003. godini: Monika Pelaz: *Rim*; Marina Bohmann- Modersohn: *Pariz*; Šimun Jurišić: *Trst i prisnost južnih Slavena talijanskom gradu*; Jurgen Scheunemann: *Berlin*; Reid Bramblett: *Rim*; Allelise Sorensen: *Barcelona*; Roger Willams: *London*; Reid Bramblett: *Toskana*; Mike Gerrard: *Pariz*. Tu također spadaju i vodiči po Hrvatskoj o: Puli, Krki, Selcu, Lošinj, Dubrovačkim zidinama, Poljicama, Makarskoj rivijeri, Plitvičkim jezerima, Ogulinu, Josipdolu, Tounju, Poluotoku Pelješcu, Smiljanu, Vjetrenici, Braču.

U ovom kratkom prikazu izdanja spomenut ćemo i jednu knjigu iz područja arheologije. To je knjiga Staše Forenbahera *Spila Nakovana* koja govori o arheološkim nalazima u spilji Nakovana na otoku Pelješcu. Riječ je o nalazištu ilirskog svetišta. Tijek i rezultati arheološkog istraživanja predstavljeni su na popularno-znanstven način. Knjiga obiluje stručnim podacima, iznijetim jednostavnim izričajem kroz priču, te predstavlja odlično štivo kako stručnjacima tako i zaljubljenicima u arheologiju.

Dvije zanimljive knjige objavio je Mirko Marković. *Hrvatsko zagorje* - osim geografskih obilježja kraja, govori se o dokumentima iz 16. stoljeća kada se prvi puta spominje u dokumentima. Knjiga obiluje zanimljivim podacima o obilježjima prehistorijskih lokaliteta, o srednjevjekovnim vlastelinstvima, starim prezimenima, dvorcima te zemljopisnim i etnografskim posebnostima. Druga knjiga je *Istočna Slavonija* u kojoj je prikazana povijest istočne Slavonije od vučedolske kulture preko rimske vladavine, srednjeg vijeka do današnjih dana.

Posebno mjesto zauzimaju biografije pojedinih umjetnika, znanstvenika i političara. Tu je biografija njemačke umjetnice Geme Boić pod naslovom *Uspomena na umjetnicu*, autora Leopolda Ernesta Stahla, zatim biografija Mahatma Gandhia, potom do sada najiscrpnija biografija Nikole Tesle.

Nama je posebno zanimljiva biografija Stjepana Radića autorice Bosiljke Janjatović. Na temelju do sada neiskorištene arhivske građe autorica obrađuje život Stjepana Radića kroz zatvore, suđenja i na kraju njegovo ubojstvo.

Svakako još valja spomenuti romansiranu biografiju Karla Burckhardta o Richelieu. Nadalje, Macky Sandra obrađuje povijest Iraka i njegovu budućnost poslije Sadama Huseina.

Naša knjižnica posjeduje posebno lijepa izdanja u 2003. godini iz kulturne povijesti. Slavica Stojan u knjizi *Vjernice i nevjernice* - opisuje život žene u svakodnevici Dubrovnika (1600.-1815). Objavljena je knjiga kultnog

Jakoba Burckhardta o povijesti grčke kulture. Slijede Stephen Mehlea: *Zemlja Ozirisova*; Igora Žica: *Riječki orao, venecijanski lav i rimska vučica*. Jacques Barazun: *Od osvita do dekadencije* - obrađuje dekadenciju zapadne kulture od 1500 godine do danas.

Slijede zatim knjige koje se odnose na srednji i novi vijek. Jean Le Bel piše o Stogodišnjem ratu; Lovorka Čoralić, nastavljajući svoja istraživanja u Veneciji, objavila je knjigu *Šibenčani u Mlecima*. Tu zatim imamo zbornik radova o Blatu *Blato do kraja 18 stoljeća* te zbornik radova: *Hrvati i Poljaci narodi daleki* sa znanstvenog skupa održanog na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nadalje, izuzetno je zanimljiva jedna od općih povijesti Irske koja daje sveobuhvatni prikaz važnijih događaja osoba i pokreta u irskoj prošlost. U novom izdanju novo poglavlje pokriva promjene koje su se u Irskoj dogodile 1995. i 2001. godine. Spomenimo ovdje i knjigu Philippea Gigantesa *Moć i pohlepa: kratka povijest svijeta*. Tu je i novo izdanje *Povijesti Jugoslavije*, Hrvoja Matkovića.

Što se tiče izdanja koja se odnose na hrvatsku povijest, ovdje je nezaobilazna *Hrvatska povijest* Ive Goldsteina. To je zapravo prošireno izdanje knjige *Croatia. A History*. Goldsteinova *Hrvatska povijest* podijeljena je u jedanaest poglavlja: Uvod, Hrvatske zemlje u antici, Stvaranje prvog kulturnog pejzaža: rano srednjovjekovlje, U personalnoj uniji s Ugarskom, Na tromeđi Mletačke Republike, Osmanskog i Austrijskog carstva, Stvaranje građanskog društva, Monarhistička Jugoslavija, Tragedija Drugog svjetskog rata, Druga Jugoslavija, Od višestranačja, rata i samostalnosti prema Europi. Najveća važnost ove povijesti Hrvatske je prikaz najnovijih zbivanja od 1991. -2001. o kojima još ne postoji nikakva sinteza.

U okviru projekta *Triplex confinium* Drago Roksandić je objavio knjigu: *Triplex confinium: ili O granicama i regijama hrvatske povijesti 1500*. Austrijski povjesničar Karl Kaser objavio je *Popis Like i Krbave 1712. godine. Obitelj, zemljišni posjed i etičnost...* Već iskusna istražiteljica dubrovačke povijesti donosi nam nove spoznaje o dubrovačkoj povijesti u knjizi: *Višegradski ugovor, temelj Dubrovačke republike*. Na temelju arhivske građe Nada Kisić Kolanović obrađuje odnos Hrvatske i Bugarske u knjizi Zagreb -Sofija.

Vrlo zahtjevnog posla prihvatila se Nataša Matušić, istražujući žrtve Jasenovca u knjizi *Jasenovac 1941.-1945*. Tekst ove vrijedne knjige utemeljen je na recentnoj literaturi, odabiru vjerodostojnosti izkaza preživjelih logoraša i na probranom korištenju najvažnijeg sačuvanog arhivskog gradiva.